

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН
КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН**

Самаков Төлөндү Калыгуловичтин

кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Жогорку
Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын
138-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш
боюнча

2023-жылдын 23-майы

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту: төрагалык кылуучу
Э.Ж. Осконбаев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, К.А. Дуйшеев,
Л.Ч. Жолдошева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, Ж.А. Шаршеналиевдин
курамында, катчы Н.А. Кененсариеванын,

кайрылуучу тарап – Самаков Төлөндү Калыгуловичтин;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин
Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотундагы туруктуу өкүлү
Ысыранов Самат Кыштообековичтин;

үчүнчү жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин жана
Министрлер Кабинетинин Кыргыз Республикасынын Конституциялык

сотундагы туруктуу өкүлү Алмазбек Тавалдыевич Молдобаевдин, Башкы прокуратуранын ишеним кат боюнча өкүлү Таалайбек Осконович Айбашевдин, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Шеримкул Замирбекович Мамыткановдун катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4, 17, 40, 45-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 138-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Т.К. Самаковдун өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Бул ишти кароого негиз болуп «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 138-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде пайда болгон аныксыздык саналат.

Ишти соттук отурумда кароого даярдаган судья-баяндамачы К.А. Дуйшеевдин маалыматын угуп, жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Т А П Т Ы:

Конституциялык сотко 2023-жылдын 17-февралында «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамдын 138-беренесинин 1-бөлүгүнүн Конституциянын 24-беренесинин 2-бөлүгүнө, 78-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө Т.К. Самаковдун кайрылуусу келип түшкөн.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 9-мартындагы аныктамасы менен бул кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот отурумунда Т.К. Самаков өз талаптарын колдоп, төмөндөгүлөрдү белгиледи.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамдын 138-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин козгоо жөнүндө чечим Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгүнүн макулдугу менен гана Башкы прокурор тарабынан кабыл алынат. Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин козгоого макулдук алуу үчүн Башкы прокурор токтоосуз түрдө Жогорку Кеңешке тиешелүү сунушту киргизет.

Конституция 78-беренесинин 1-бөлүгү менен депутатты кылмыш жасаган жеринен кармаган учурларды кошпогондо, Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгүнүн макулдугу менен гана аны жазык жоопкерчилигине тартууга жол берилет деп белгилеген.

Арыздануучу кылмыш ишин козгоо жана кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу жол-жоболорунун түшүнүктөрүнүн так эместиги аныксыздыкты пайда кылат, ал өз кезегинде мыйзамды кабыл алууда объективдүү жана субъективдүү факторлор менен шартталган укуктук жөнгө салуунун жетилбегендигине алып келет жана талашып жаткан ченемди колдонууда кыйынчылыктарды жаратат деп белгилейт.

Кайрылуунун автору Жогорку Кеңеш мыйзам чыгаруу бийлигин жүзөгө ашыруучу жогорку өкүлчүлүктүү орган болуп, талашылып жаткан ченемди кабыл алуу менен Жогорку Кеңештин депутатына кылмыш ишин козгоого Башкы прокурорго макулдук берүү же макулдук берүүдөн баш тартуу аркылуу өзүнө прокуратура органдарынын функцияларын бекитип алган деп ырастайт. Ошону менен парламент өзүнө прокуратура органдарынын гана эмес, соттун да функциясын алат, ал эми Негизги Мыйзамдын 94-беренесинин 1-бөлүгүндө, 105-беренесинде Кыргыз Республикасында сот адилеттигин сот

гана жүзөгө ашырат; прокуратура органдары кылмыш куугунтуктоосун жүзөгө ашырат, соттук териштирүүгө катышат, соттук чечимдердин аткарылышын көзөмөлдөйт жана конституциялык мыйзамда каралган башка ыйгарым укуктарды аткарат деп белгиленген.

Ошол эле учурда, арыз берүүчүнүн пикири боюнча кылмыш ишин козгоо баскычынын жана кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу баскычынын мазмуну боюнча да, максаттары жана милдеттери боюнча да айырмаланат. Кылмыш ишин козгоо баскычынын маңызы кылмыш иши ушул этапта процессуалдык мажбурлоо ишин баштоо жөнүндө чечим кабыл алынат, анын натыйжалары соттук териштирүү үчүн материал болуп калат. Мында кылмыш иши козгоо фактысын жарандардын Конституцияда кепилденген укуктарын жана эркиндиктерин чектөө, анын ичинде депутаттык кол тийбестикке кол салуу катары каралышы мүмкүн эмес. Кылмыш ишин козгоо кылмыш-жаза процессуалдык мыйзамдардын алкагында иш боюнча чындыкты аныктоонун формасы болуп саналат.

Кылмыш-жаза процессуалдык кодекстин колдонуудагы редакциясында каралган кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу баскычы айыпталуучу катары жоопко тартуу баскычын, айыпталуучу катары тартуу жөнүндө токтомду чыгаруунун тартибин жана айып коюу тартибин камтыйт. Ошентип, кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу жана айыпталуучу катары тартуу мазмуну боюнча ар түрдүү түшүнүктөр болуп эсептелет.

Кайрылуу субъектисинин пикири боюнча талашылып жаткан ченем Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин козгоого Башкы прокурорго макулдук берүү же андан баш тартуу укугун берүү менен Конституциянын 78-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Т.К. Самаков Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын конституциялык-укуктук статусунун ажырагыс элементи болуп Баш Мыйзамдын 24-беренесинин 2-бөлүгүндө бекитилген мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген теңдик конституциялык принциби эсептелет деп белгилейт. Жогорку Кеңештин депутаты депутаттык ишмердигине

байланыштуу айткан ой-пикирлери же депутаттын ишинин өзгөчөлүгү менен шартталган Жогорку Кеңештеги добуш берүүнүн жыйынтыктары үчүн куугунтукка алынышы мүмкүн эмес деген конституциялык жобону талашпастан, кайрылуу субъектиси эч ким абсолюттук кол тийбестикке ээ боло албайт деп эсептейт. Депутаттын кол тийбестиги айрым депутаттын жеке коопсуздугун камсыз кылбастан, мамлекеттик бийликти натыйжалуу жүзөгө ашыруунун кызыкчылыгында белгиленүүгө тийиш.

Ошону менен бирге, кайрылуу субъектиси кылмыш-жаза сот өндүрүшүнүн айрым категориядагы жактарга карата өзгөчөлүктөрүн жөнгө салуучу Кылмыш-жаза процессуалдык кодекстин 56-главасы депутатка карата жазык ишин негизсиз козгоодон жана андан ары кылмыш-жаза жоопкерчилигине мыйзамсыз тарткан учурлардан коргоонун кепилдиктерин толук өлчөмдө карайт, анткени дал ушул Жогорку Кеңештин депутатына карата жазык ишин козгоо жөнүндө чечим Башкы прокурор тарабынан гана кабыл алынат деп ырастайт.

Мындан тышкары, арыздануучу талашылып жаткан ченем Жогорку Кеңештин депутаттарын башка кызмат адамдары, ошондой эле жарандар менен бирдей эмес укуктук абалга коет деп эсептейт, бул Конституциянын 24-беренесинин 2-бөлүгү менен кепилденген мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген конституциялык принципти бузат.

Баяндалганды эске алуу менен, кайрылуу субъектиси талашылып жаткан ченемди Конституцияга карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Жогорку Кеңештин Конституциялык сотундагы туруктуу өкүлү С.К. Ысыранов арыздануучунун жүйөлөрү менен макул эместигин билдирип, талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп эсептейт жана ал боюнча төмөнкүдөй позициясын билдирди.

Конституциянын 24-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасында мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей. Бирок Жогорку Кеңештин депутатынын статусунун өзгөчөлүгү анын эл өкүлү болгонунда жатат, парламентте элдин кызыкчылыгын билдирет жана Конституциянын 1-

беренесинин 6-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын элинин атынан Президент жана Жогорку Кеңеш чыгууга укуктуу, жана ушундан улам ал куугунтуктоодон корголууга тийиш.

С.К. Ысыранов депутаттын кол тийбестиги депутаттык мандаттын курамдык бөлүгү болуп саналат деп болжойт. Конституциянын 78-беренесинин 1-бөлүгүндө Жогорку Кеңештин депутаты депутаттык ишмердигине байланыштуу айткан ой-пикирлери же Жогорку Кеңештеги добуш берүүнүн жыйынтыктары үчүн куугунтукка алынышы мүмкүн эмес деп бекитилген. Депутатты кылмыш жасаган жеринен кармаган учурларды кошпогондо, Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгүнүн макулдугу менен гана аны жазык жоопкерчилигине тартууга жол берилет.

Ошону менен С.К. Ысырановдун пикири боюнча, Жогорку Кеңештин депутатынын кол тийбестиги анын депутаттык иши боюнча ал кабыл алган чечимдер менен гана байланыштуу жана айрым депутаттын жеке коопсуздугун камсыз кылууга багытталбастан, баарынан мурда мамлекеттин жана коомдун кызыкчылыгында белгиленет.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамдын 137-беренесине ылайык Жогорку Кеңештин депутатына анын ыйгарым укуктарынын бүткүл мөөнөтүнүн ичинде көз карандысыздыктын кепилдиктери жайылтылат. Көрсөтүлгөн кепилдиктерге ылайык, ал өз ыйгарым укуктарынын мөөнөтүнүн ичинде, ошондой эле андан кийин ал депутаттык ишине байланыштуу айткан ой-пикирлери же Жогорку Кеңештеги добуш берүүнүн натыйжалары үчүн куугунтукка алынышы мүмкүн эмес; кылмыш-жаза процессуалдык мыйзамдарда каралган негиздер боюнча кармалууга же камакка алынууга, тинтилүүгө, жекече текшерүүгө алынышы мүмкүн эмес; кылмыш жасагандыгына шектелгендиги боюнча камакка алынышы жана сотко чейинки тергөө аракеттерине жана иш-чараларына тартылышы, ошондой эле ага карата кылмыш-жаза сот өндүрүшүн камсыз кылуу чаралары колдонулушу мүмкүн эмес.

Жоопкер тараптын өкүлү Башкы прокурордун Жогорку Кеңештин депутатына карата сунушту киргизүүсү Конституциянын 105-беренесинин 1-бөлүгүнүн, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын прокуратурасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 2-беренесинин 2-бөлүгүнүн жоболоруна ылайык ишке ашырылаарын белгилейт, ага ылайык прокуратура органдары мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын сакталышына көзөмөлдү, кылмыш куугунтугун жана башка ыйгарым укуктарды аткарат.

С.К. Ысырановдун пикири боюнча «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамдын жоболору кылмыш фактысы боюнча жазык ишин козгоого императивдүү тыюу салууну белгилебейт, Жогорку Кеңештин депутатына карата жазык ишин козгоо мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарууну карайт. Кыргыз Республикасынын Парламенти талашылып жаткан ченемди кабыл алуу менен депутаттарга кол тийбестик бөлүгүндө өзгөчө артыкчылыктарды берүү максатын көздөгөн эмес, болгону шайлоочуларды коргоонун жана өкүлү болуунун өзгөчөлүгүн эске алуу менен негизсиз куугунтуктоо мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарууну аныктады.

Ошону менен бирге жоопкер тараптын өкүлү Башкы прокурор тарабынан Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин козгоо жөнүндө сунуштама киргизилгенде, анын күнөөсүнүн же кылмышка кошо катышкандыгынын төгүндөлгүс далилдери келтирилиши керек экендигине көңүл бурат. Мында Жогорку Кеңеш кылмыш ишин козгоого макулдук берүүдөн баш тартуу боюнча абсолюттук укукту өзүнө калтырбайт, болгону жагдайларды жана негиздемелерди изилдөөгө укуктуу.

Баяндалгандардын негизинде С.К. Ысыранов Т.К. Самаковдун өтүнүчүн канааттандыруусуз калтырууну суранат.

Президенттин жана Министрлер Кабинетинин Конституциялык соттогу туруктуу өкүлү А.Т. Молдобаев кайрылууда баяндалган Т.К. Самаковдун жүйөлөрү негиздүү жана төмөнкү себептер боюнча канааттандырылууга жатат деп эсептейт.

Конституциянын 105-беренесине, «Кыргыз Республикасынын прокуратурасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 2-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын так жана бирдей аткарылышына көзөмөл прокуратура тарабынан жүргүзүлөт. Прокуратура органдары кылмыш куугунтуктоосун жүзөгө ашырат, соттук териштирүүгө катышат, соттук чечимдердин аткарылышын көзөмөлдөйт жана конституциялык мыйзамда каралган башка ыйгарым укуктарды аткарат.

Кылмыш-жаза процессуалдык кодекстин (495-берененин 1-бөлүгүнүн 2-пункту, 497-берененин 1-бөлүгү), «Кыргыз Республикасынын прокуратурасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын (43-берене) жоболоруна ылайык, Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин козгоо жөнүндө чечим, ошондой эле аны кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу жөнүндө чечим Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгүнүн макулдугу менен Башкы прокурор тарабынан кабыл алынат.

Мында «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 24-беренесинин 3-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык жазык жоопкерчиликке тартууга Жогорку Кеңештин макулдугу менен гана жол берилет, ал тарабынан өзгөчө оор кылмыш жасаган учурларды кошпогондо, депутатка карата кылмыш иши Башкы прокурор тарабынан гана козголушу мүмкүн.

А.Т. Молдобаев кылмыш-жаза процессуалдык мыйзамдарда кылмыш ишин козгоо жана кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу бири-биринен айырмаланган процессуалдык иш-аракеттер болуп саналат деп белгилейт. Анын тыянагына ылайык, Кылмыш-жаза процессуалдык кодекстин 495-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунда, Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин козгоо жөнүндө чечим Башкы прокурор тарабынан өз алдынча кабыл алынарын аныктайт жана кылмыш ишин козгоого макулдук берүү боюнча же андан баш тартуу жөнүндө Жогорку Кеңешке ыйгарым укук берүү Конституциянын 78-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет, мында Жогорку Кеңештин депутаттарынын көпчүлүгүнүн макулдугун алуу Жогорку

Кеңештин депутатын кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу үчүн гана каралган.

Мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген теңдик принцибине негизденип, Жогорку Кеңештин депутатынын кол тийбестиги анын ишин жүзөгө ашыруу менен гана байланыштуу болушу керек жана анын жеке коопсуздугун камсыз кылбашы керек, баарынан мурда мамлекеттин жана коомдун кызыкчылыктарында белгилениши керек.

Башкы прокуратурасынын өкүлү Т.О. Айбашев Президенттин жана Министрлер Кабинетинин Конституциялык сотундагы туруктуу өкүлү тарабынан айтылган позицияны карманат. Ошону менен бирге, ал «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамдын 138-беренесинин 8-бөлүгүнө ылайык Жогорку Кеңештин депутатын кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартууга макулдук берүүдөн Жогорку Кеңештин баш тартышы бул депутатка карата кылмыш иши боюнча өндүрүштү жокко чыгаруучу жагдай болуп саналат деп белгилейт.

Бирок, Кылмыш-жаза процессуалдык кодекстин 497-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацында Жогорку Кеңештин депутатын, кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартууга макулдук берүүдөн Жогорку Кеңештин баш тартуусу ыйгарым укуктарынын мөөнөтү бүткөнгө чейин аларга карата ишти токтото туруу үчүн негиз болуп санала тургандыгы белгиленген.

Юстиция министрлигинин өкүлү Ш.З. Мамытканов талашылып жаткан ченемдин мазмуну Конституциянын 78-беренесинин 1-бөлүгүнө дал келбегендигин белгилейт жана Президенттин жана Министрлер Кабинетинин Конституциялык соттогу туруктуу өкүлүнүн позициясында келтирилген жүйөлөргө окшош жүйөлөрдү келтирет.

Конституциялык сот тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, үчүнчү жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 17-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык,

Конституциялык сот кайрылууда козголгон предмет боюнча анын ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө карата гана актыларды чыгарат.

Ошентип, Конституциялык соттун бул иш боюнча кароо предмети болуп «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамдын төмөнкүдөй редакцияда берилген 138-беренесинин 1-бөлүгү болуп саналат:

«138-берене. Депутатты кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартууга макулдук берүү жөнүндө маселенин Жогорку Кеңеш тарабынан каралышынын тартиби

1. Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин козгоо жөнүндө чечим Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгүнүн макулдугу менен гана Башкы прокурор тарабынан кабыл алынат.

Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин козгоого макулдук алуу үчүн Башкы прокурор токтоосуз түрдө Жогорку Кеңешке тиешелүү сунушту киргизет. ».

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамы Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган жана «Эркин-Тоо» гезитинин 2022-жылдын 16-ноябрындагы №100-101 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын конституциялык статусунун ажыралгыс элементи болуп Конституциянын 24-беренесинин 2-бөлүгүндө бекитилген баарынын мыйзам жана сот алдында бирдейлик принциби саналат.

Бул өтө маанилүү конституциялык жобону жайылтуу чөйрөсү болуп адилеттүү коомдук түзүлүштүн идеалдарынын бири катары чыккан жана ар тараптуу мүнөзгө ээ мамлекеттин бүткүл укуктук тутуму болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2018-жылдын 3-октябрында өз Чечиминде баяндагандай, мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген принцип ар бир инсандын бирдей баалуугун жарыялоо, индивиддерге коомдук жана мамлекеттик турмушка катышуу үчүн бирдей укуктук мүмкүнчүлүктөрдү берүү, алардын бирдей көлөмдөгү жана мазмундагы укуктар менен милдеттерге, ошондой эле аларды жүзөгө ашыруу жана коргоо боюнча бирдей укуктук мүмкүнчүлүктөргө ээ болушун билдирет. Мында, тең укуктуулук, жогоруда аталгандардан тышкары, бардыгынын юридикалык жоопкерчилик алдында да тең болуусун билдирет.

Бул аспектиде, укуктук мамлекетте бардыгына бирдей укуктарды берүүнү жана бирдей милдеттерди белгилөөнү караштырган адилеттүү тартипти бекитүү, ошондой эле жоопкерчилик институтунун милдеттүү түрдө болушу артыкчылыктуу мааниге экендигин белгилей кетүү керек.

Мыйзам алдында бардыгынын тендик принциби юридикалык жоопкерчиликтин бардык формаларында колдонулгандыктан, ага ылайык бардык адамдар бирдей укуктук шарттарда болууга тийиш, ал эми адамдын жосунунда юридикалык жоопкерчиликке тартуу үчүн негиздер белгиленген учурда анын социалдык абалы да, ээлеген кызматы да, мамлекет менен коомдун алдындагы сиңирген эмгеги да эсепке алынууга тийиш эмес.

Каралып жаткан баалуулук укуктук категориянын мазмунун аныктоодо алып салууларга жол берүү менен, бирок так аныкталган негиздүү, конституциялык мааниге ээ максаттарга, мыйзамдык жактан бекемделген негиздерге дал келген укуктардын, милдеттердин жана жоопкерчиликтин бирдей укуктук статусун болжолдогон бирдей укуктук статусту белгилөөдө билдирилген анын имманенттик түзүүчүсүнө таянуу керек, ага материалдык да, процессуалдык да мыйзамдын ченемдери шайкеш келүүгө тийиш.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2014-жылдын 13-январындагы, 2018-жылдын 17-октябрындагы өзүнүн чечимдеринде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын мааниси жана мазмуну боюнча конституциялык-укуктук статуска ээ болгон жана

мамлекеттик маанилүү функцияларды аткарган айрым кызмат адамдарга ар кандай укуктук статусу орнотуу зарылдыгына байланыштуу теңдик принцибинен чегинсе болоору белгилеген.

Бардыгынын мыйзам жана сот алдында бирдей деген принцибинен алып салуулар жана айрым категориядагы жактарга карата кылмыш-жаза процессуалдык мыйзамдын ар кандай иштеши коомдук-укуктук кызыкчылыктарга гана карай уруксат берилиши керек. Алсак, кызматтык абал процессуалдык иммунитетти шартташы мүмкүн, башкача айтканда, бир катар кызматтык жактардын категориясына болгон өндүрүштүн өзгөчө тартиби, бул жактарга карата бардык же бир катар процессуалдык аракеттерди жүргүзүүгө белгилүү бир инстанциялардан уруксат алуу зарылдыгын да камтыйт. Процессуалдык иммунитет бул жактар тарабынан персоналдык артыкчылыктарга ээ дегенди билдирбейт, алар тарабынан маанилүү мамлекеттик жана коомдук иш-милдеттерди натыйжалуу аткаруусунун кепилдиги болуп саналат.

Иммунитет – бул юридикалык жоопкерчилик жаатында анын ээсинин укуктук коргоосун жогорулатуунун мыйзамдуу каражаты жана жарандардын мыйзам жана сот алдында тең укуктуулугунун конституциялык принцибинен чегинүү болуп саналат. Бирок, мындай чегинүү бул принципти бузуу болуп саналбайт, анткени жалпы тартиптен мындай чегинүү коомдук кызыкчылыктарды коргоо, ошондой эле аткарылып жаткан конституциялык маанилүү жана коомдук пайдалуу функциянын натыйжалуулугун камсыз кылуу зарылдыгы менен шартталган.

Коомдо ар кандай, атүгүл мыйзамга негизделген теңсиздик абдан курч кабыл алынгандыктан, иммунитетти берүү маселелеринде мамлекеттик саясаттын олуттуу курамдык бөлүгү болуп мамлекет жана коом үчүн маанилүү функцияларды аткарган адамды коргоо зарылчылыгы менен анын укук бузуу жасаган учурда анын жазасыз калышын болтурбоонун ортосундагы чекти аныктоо болуп саналат.

3. Конституция Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешин мыйзам чыгаруу бийлигин жана өз ыйгарым укуктарынын чегинде контролдук функцияларын жүзөгө ашыруучу жогорку өкүлчүлүктүү орган деп жарыялаган (76-берененин 1-бөлүгү).

Парламенттин көз карандысыздыгы бүткүл эл тарабынан шайланган Жогорку Кеңеш өкүл болгон жана камсыз кылган элдик бийликтин үстөмдүгү, ошондой эле мамлекеттик бийликти бөлүштүрүү системасындагы анын өзгөчө орду менен шартталган (Конституциянын 4-беренеси).

Парламенттин жана депутаттык мандаттын укуктук табияты депутаттын кызматтык милдеттерин тоскоолдуксуз жүзөгө ашыруу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуучу, ошол эле учурда аны негизсиз куугунтуктоолордон коргой ала турган депутаттын ишине атайын кепилдиктердин болушунун зарылдыгын алдын ала аныктайт.

Атап айтканда, депутаттын статусунун эң маанилүү элементи болуп анын Конституцияда бекитилген кол тийбестиги (парламенттик иммунитет) саналат. Парламенттик иммунитет – бийликтин өкүлчүлүктүү бутагынын көз карандысыздыгын камсыз кылуунун, демократияны жана парламентаризмди коргоонун милдеттүү салттуу элементи. Ал Жогорку Кеңешти башка мамлекеттик органдардан бөлүп, анын мүчөлөрүнө өзгөчө укуктук статус берет, анткени алар негизги мамлекеттик функцияларды аткарууга ыйгарым укуктуу эл шайлаган адамдар болуп саналат. Парламенттик иммунитет – бул депутаттардын укугу эмес, ал парламентаризмдин эволюциясы менен тарыхый жактан байланышкан, өзүнө кол тийбестик принцибин камтыган, тең укуктуулук принцибинен чегинүү менен аларды негизсиз мажбурлоо чараларынан коргоону камсыз кылуу башкы максаты болгон депутаттардын өз ишин жүзөгө ашыруусунун эң маанилүү жана зарыл кепилдиги.

Жогорку соттун Конституциялык палатасы 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечиминде билдирген позициясына ылайык, укуктук иммунитет (кол тийбестик) мыйзамдуу укуктук каражат, анын жардамы менен мамлекет коомдук-манилүү функцияларды мамлекеттин атынан аткарган

кызмат адамдардын белгилүү чөйрөсүнө күчөтүлгөн укуктук коргоону камсыз кылат да, аларды юридикалык жоопкерчиликке тартуунун атайын, татаалдашкан жана жалпы эрежелерден айырмаланып турган укуктук процедураларын орноткон юридикалык режимди чагылдырат. Укуктук иммунитеттин (кол тийбестиктин) маңызы ага ээ болгондорго алардын көз карандысыздыгына, чечимдерди кабыл алуунун белгиленген режимине таасир кыла ала турган негизсиз кол салуулардан колтийгистик кепилдиктерин берүүдө камтылат.

Конституциянын 78-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, Жогорку Кеңештин депутаты депутаттык ишмердигине байланыштуу айткан ой-пикирлери же Жогорку Кеңештеги добуш берүүнүн жыйынтыктары үчүн куугунтукка алынышы мүмкүн эмес. Депутатты кылмыш жасаган жеринен кармаган учурларды кошпогондо, Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгүнүн макулдугу менен гана аны жазык жоопкерчилигине тартууга жол берилет.

Парламенттик кол тийбестик эл өкүлдөрүнүн көз карандысыздыгын жана кадыр-баркын кепилдейт, аларды мамлекеттик кызмат адамдары, ошондой эле башка адамдар тарабынан аларга каршы багытталган ар кандай коркунучтардан, коркутуулардан же өзүм билемдиктен коргойт, бул акыр аягында жалпысынан парламент институтунун өз алдынчалыгын жана көз карандысыздыгын камсыз кылат.

Депутатты кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуунун өзгөчө тартиби биринчи кезекте анын өзүнүн функциялык милдеттерин талаптагыдай аткаруусун жана коомдук-укуктук ишмердигин натыйжалуу жүзөгө ашыруусун камсыз кылууга багытталган жана парламенттик иммунитеттин маанилүү белгилеринин бирин түзөт.

Бирок депутаттын кол тийбестиги анын абсолюттук жазасыздыгы жана куугунтуктоодон коркпостон, анын укук бузууларды жасоо мүмкүнчүлүгү катары каралышы мүмкүн эмес.

Атап айтканда, конституциялык орнотмолорду аткаруу максатында Кылмыш-жаза процессуалдык кодекстин 56-главасы депутаттын иммунитетин аны кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу жана ага карата жазык-процессуалдык мажбурлоонун башка чараларын колдонуу үчүн өзгөчө жол-жоболорду өткөрүү аркылуу жеңүү мүмкүнчүлүгү каралган.

Жогорку Кеңештин депутатын айыпталуучу катары, анын ичинде мурда козголгон иштер боюнча тартууга макулдук алуу Башкы прокурор тарабынан Жогорку Кеңешке тиешелүү сунуштаманы киргизүүнү болжолдойт.

Кылмыш-жаза процессуалдык кодекстин 496-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн ченемдери менен өз ара тутумдаш байланышта баяндалгандар депутатты кылмыш жасагандыгы үчүн кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартууга негиз берген жетиштүү далилдер болгондо гана Башкы прокурордун ушул сунуштамасын киргизүү мүмкүнчүлүгүн билдирет.

Башкы прокурордун келип түшкөн сунуштамасы боюнча Жогорку Кеңеш тарабынан атайын депутаттык комиссия түзүлөт, ал бир айлык мөөнөттө тергөөнүн жүйөлөрүнүн негиздүүлүгүн изилдеп чыгып жана маселени Жогорку Кеңештин жыйналышынын кароосуна чыгарат. Башкы прокурордун сунуштамасын канааттандыруу жөнүндө Жогорку Кеңештин чечими, эгерде ал үчүн Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгү добуш берсе, кабыл алынды деп эсептелет.

Мындан тышкары, депутаттын көз карандысыздыгынын негизги кепилдиктеринин бири катары ага түздөн-түз өзүм билемдик менен кылмыш ишин козгоону болтурбай турган кылмыш ишин козгоонун өзгөчө тартибин караган укуктук механизм болуп саналат. Алсак, Кылмыш-жаза процессуалдык кодекстин 495-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, «Кыргыз Республикасынын прокуратурасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 43-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык, Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин козгоо жөнүндө чечим тергөө аракеттерин жана ыкчам-издөө иштерин жүзөгө ашыруучу органдар тарабынан мыйзамдуулуктун сакталышы үчүн жооп берүүчү көзөмөл

органынын башчысы – Башкы прокурор тарабынан гана кабыл алынышы мүмкүн («Кыргыз Республикасынын прокуратурасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 2-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пункту).

Мындай ыйгарым укуктарды Башкы прокурорго гана ыйгаруу Жогорку Кеңештин депутатына кылмыш ишин козгоо үчүн негиздердин бар же жок экендиги жөнүндө юридикалык баа берүүгө укуктуу адамдардын чөйрөсүн чектөө зарылдыгы менен шартталган. Ушундай укуктук механизм Жогорку Кеңештин депутатына карата негизсиз кылмыш ишин козгоо жана депутатка саясий таасир көрсөтүүнүн куралы катары алдын ала тергөөнү пайдалануу тобокелдигин азайтат.

4. Коомдо туруктуулукту сактоо коомдук тартипти жана коомдук коопсуздукту талаптагыдай сактоодон түздөн-түз көз каранды жана Кыргыз Республикасынын укук коргоо органдарынын системасынын биринчи кезектеги милдети болуп саналат. Коомдук тартипти камсыз кылуу мыйзамда белгиленген формаларда ишке ашырылат жана мыйзамга каршы көрүнүштөрдүн алдын алууга жана бөгөт коюуга, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин, алардын мүлкүн, ар-намысын жана кадыр-баркын, мамлекеттин жана бүтүндөй коомдун кызыкчылыктарын коргоого багытталган.

Кылмыштуулуктун алдын алуу жана кылмыштуулуктун деңгээлин төмөндөтүү ыкмасы катары кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу системасынын натыйжалуулугунан мыйзамдуулуктун жалпы абалы, жарандардын корголуу деңгээли, кылмыштарды жасоого шарт түзгөн себептерди жана шарттарды аныктоо, четтетүү көз каранды.

Кылмыш-жаза жоопкерчилигинин сөзсүз болуучулук принциби, көрсөтүлгөн Кодексте каралган жосунду жасаган адам милдеттүү түрдө жазаланууга жана (же) жазык-укуктук таасир көрсөтүүнүн башка чараларына дуушар болууга тийиш экендигин болжойт (Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 10-беренеси).

Кылмыш-жаза жоопкерчилигинин сөзсүз принцибинин негизинде кандай болбосун ар бир кылмыштын бети ачылууга (табылууга), себептерине карабастан милдеттүү түрдө териштирилүүгө, анын бардык жагдайларын изилдөөгө жана далилдерди талаптагыдай фиксациялоого жатат деген идея камтылууга тийиш.

Конституциялык соттун 2022-жылдын 8-июнундагы Чечиминде күнөөлүүлөрдү өз убагында жана сөзсүз жазалоо жарандарда колдонуудагы укуктук тартиптин козголбостугу жөнүндө түшүнүктү калыптандырат, мамлекеттик бийликтин калыстыгында жана кубатында ишенимди, алардын саламаттыгы, мүлкү, укуктары жана кызыкчылыктары мыкты корголуп турат деген ишенимди чыңдаганы белгиленген. Бул өз кезегинде кылмыштуулукка каршы күрөшкө зарыл натыйжалуулук берет, жарандардын укуктук аң-сезиминин жана укуктук маданиятынын, жоопкерчилигинин жана тартиптүүлүгүнүн жогорулашына, алардын коомдук турмушта жигердүү болушуна, акыр аягы – өлкөдө мыйзамдуулук менен укуктук тартиптин бекемделишине көмөк болот.

Ушул себептен кылмыш-жаза процессуалдык мыйзамдардын өзөктүү принциптеринин бири болуп ар бир кылмыш ачылышы керек, тергелиши керек, ал эми күнөөлүү калыс сот адилеттигине жана жазага тартылышы керек дегенди билдирген жоопкерчиликтин болбой койбостугу саналат.

5. Кылмыш-жаза сот өндүрүшүнүн ар бир баскычы кылмыш-жаза өндүрүшүнүн өзүнчө механизмдери катары өзүнө мүнөздүү белгилери жана юридикалык касиеттери менен мүнөздөлөт.

Кылмыш ишин козгоо баскычы кылмыш-жаза процессинин баштапкы этабы болуп саналган, кылмыш ишин козгоо жөнүндө маселени чечүүнүн тартибин белгилеген процессуалдык ченемдердин жыйындысынан турган кылмыш-жаза процессуалдык институтту билдирет жана анын максаты кылмыш ишин козгоо же аны козгоодон баш тартуу жөнүндө мыйзамдуу жана негиздүү чечимди өз убагында кабыл алынышын камсыз кылуу болуп саналат.

Кылмыш ишин козгоо менен процессуалдык механизм ишке киргизилет, ал жасалган кылмышка чара көрүү боюнча тергөө органдарынын зарыл иш-аракеттеринин көлөмүн болжойт. Биринчи кезекте, бул укук коргоо органдары тарабынан жасалган кылмыш окуясынын фактысын аныктоо жана жасалган жосундун бардык жагдайларын аныктоо үчүн алгачкы тергөө аракеттерин жүргүзүү дегенди билдирет.

Кылмыш окуясынын болушу – бир окуянын аныгында болгон-болбогондугун, ал адамдын укукка каршы иш-аракетинин натыйжасында келип чыккандыгын, анын келип чыккан убактысын, өнүгүү өзгөчөлүктөрүн, пайда болгон кесепеттерди, конкреттүү бир адамдын аракеттери менен келип чыккан кесепеттердин ортосунда себептик байланышты жана изилденип жаткан окуя Кылмыш-жаза кодексинде каралган конкреттүү кылмыш курамынын белгилерине жатабы же жокпу дегенди билдирет.

Ошентип, кылмыш ишинин козголушу – бул кылмыш-жаза процессинин маанилүү баштапкы этабын түзгөн жана ар бир кылмышты андан ары тергөө үчүн укуктук негиз болгон кылмыш-жаза процессуалдык иш-аракет болуп саналат.

Ар бир кылмышты иликтөө биринчи даражадагы мааниге ээ жана адилеттүү жана тең укуктуу коомдун фундаменталдуу таянычы болуп кызмат кылат, ар бир инсанды, коомду жана мамлекетти кылмыштардан коргоону камсыз кылуу менен укуктун жана коомдук тартиптин үстөмдүгүн сактоого мүмкүндүк берет. Ал ошондой эле потенциалдуу укук бузуучулар өз аракеттеринин юридикалык кесепеттерин билип, кылмыштуу аракеттерге катышуудан баш тарттыруучу ооздуктоочу функцияны аткарат.

Демек, кылмыш ишин өз убагында козгоо гана кылмыш-жаза сот өндүрүшүнүн максаттарына жана милдеттерине жетүүгө өбөлгө түзөт.

Баяндалганга негизденип, кылмыш ишин козгоо баскычынын процессуалдык мааниси ал жасалган кылмыштын бардык жагдайларын толук жана ар тараптуу изилдөө, далилдерди чогултуу жана фиксациялоо, күнөөлүү адамдарды ашкерелөө жана аларга карата кылмыш-жаза процессуалдык

мажбурлоо чараларын өз убагында колдонуу максатында кылмыштын ар бир фактысына жооп кылуу жана андан кийинки бардык тергөө аракеттерин жүргүзүү үчүн шарттарды жана өбөлгөлөрдү түзүүдө турат.

Ошентип, укуктук кол тийбестик, анын ээсине карабастан, кылмыш ишин өз убагында козгоого жана кылмыштын бетин ачуу боюнча механизмдин нормалдуу иштешине тоскоол болбошу керек.

6. Мыйзамдарды кабыл алуу ыйгарым укуктарына ээ болуу жана аларды өз каалоосу боюнча мазмун менен толтуруу боюнча өзүнүн ажыратылгыс укугун пайдалануу менен Жогорку Кеңеш «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамга Башкы прокурор тарабынан Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгүнүн макулдугу менен гана козгоо мүмкүндүгү жөнүндө жобону киргизди (138-берененин 1-бөлүгү).

Муну менен Жогорку Кеңеш депутаттын укуктук кол тийбестигинин чегин кеңейтип, парламенттин макулдугун алуу жол-жобосун кылмыш ишин козгоо баскычысына чейин жайылтты. Кылмыш-жаза процессуалдык мыйзамдарга ылайык бул маселе Башкы прокурордун ыйгарым укуктарына киргизилген, ал өз алдынча чечим кабыл алат.

Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгүнүн макулдугу менен депутатты кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартууну караган Конституциянын 78-беренесинин 1-бөлүгүнүн маңызы төмөнкүдөй.

Кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу кылмыш-жаза процессуалдык түшүнүк болуп саналып, оболу адамдын негизсиз жазага дуушар болуу мүмкүндүгүнөн толук коргоно алгыдай, аны айыпталуучу катары тартууну билдирет (Кылмыш-жаза процессуалдык кодекстин 496-беренеси). Конституциялык-укуктук мааниде айыпталуучунун абалына коюлган адамды гана кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартуу, мында жеке адамга карата анын негизги укуктарына жана эркиндиктерине жекече таасир этүүчү жана чектөөчү жеке таасир этүүнүн кылмыш-жаза процессуалдык чаралары колдонулушу *in personam* (латын тилинде «конкреттүү адамга каршы») дегенди

билдирет) мүмкүн болгон жеке иштер боюнча өндүрүш чектерин ачат. Бул кылмыш жасагандыгы үчүн айыпталуучу катары сурак кылмыштарга бөгөт коюу чарасын тандоо, мүлккө камак салуу, тинтүү жүргүзүү, документтерди жана жеке маалыматтарды алып коюу жана мажбурлоо мүнөзүндөгү башка тергөө аракеттери. Дал ушуга байланыштуу Конституцияда Жогорку Кеңештин депутатын айыпталуучу катары тартуу баскычынан тартып укуктук кол тийбестиги башталган учур аныкталган. Белгиленген конституциялык ченемди жаңы мазмун менен толтурууга жана анын колдонуу чектерин кеңейтүүгө болбойт.

Мындан тышкары, депутатка карата Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгүнүн макулдугу менен гана кылмыш ишин козгоо мүмкүндүгүнө жол берген талашылып жаткан ченемдин мазмуну парламенттик кол тийбестиктин максаттарына менен шайкеш келбейт жана жеке артыкчылык элементтеринин пайда болушуна алып келиши мүмкүн. Кол тийбестик депутаттын өзгөчө укуктук статусунун элементи болуу менен депутатты юридикалык жоопкерчиликтен негизсиз бошотууга өбөлгө боло турган куралга айланбашы керек.

Ошентип, парламенттик кол тийбестик институту мамлекеттин коомдук-саясий турмушунун конкреттүү муктаждыктарына жооп берген укуктук баалуулук болуп саналат, бирок абсолюттук боло албайт жана депутатты жасаган кылмышы үчүн жоопкерчиликтен шартсыз бошотууну билдире албайт.

Парламенттик кол тийбестикти кеңири түшүнүү депутаттык кол тийбестиктин коомдук-укуктук мүнөзүн бурмалап, кылмыш ишин козгоо баскычынын, ошондой эле жалпысынан кылмыш-жаза сот өндүрүшүнүн максаттарына жана милдеттерине карама-каршы келет, аны жеке артыкчылыкка айландырат. Бул сөзсүз түрдө мыйзам жана сот алдында бардыгынын теңдик принцибинен алып салууга, ошондой эле бийлик ыйгарым укуктарын кыянаттык менен пайдаланууга жол берүү жөнүндөгү конституциялык орнотууну бузууга алып келет.

Демек, кылмыш жасады деген негиздүү шектенүүлөр болгон учурда Жогорку Кеңештин депутатына карата кылмыш ишин козгоо депутаттын ишине жана көз карандысыздыгына кийлигишүү болуп саналбайт.

Баяндалганды эске алуу менен, депутатка карата кылмыш ишин козгоого Жогорку Кеңештин макулдугун алуу зарылдыгын белгилеген «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамдын 138-беренесинин 1-бөлүгүндө каралган механизм укуктук кол тийбестиктин максаттарына өлчөмдөш эмес жана Конституциянын 24-беренесинин 2-бөлүгүндө жана 78-беренесинин 1-бөлүгүндө белгиленген чектерден сырткары.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктун, 4-бөлүгүн «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 48, 49, 52 жана 53-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Ч Е Ч Т И:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 138-беренесинин 1-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 24-беренесинин 2-бөлүгүнө, 78-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнөн келип чыгуучу колдонуудагы укуктук жөнгө салууга өзгөртүүлөрдү киргизсин.

3. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык

жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга тийиш.

5. Бул Чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларына, Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун расмий баракчасында жана «Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун жарчысында» жарыялансын.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ